

УДК 316.4

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.1.15>**Черненко Володимир Олександрович**

кандидат філософських наук,

доцент кафедри мистецької освіти та гуманітарних дисциплін

Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського

11, Майдан Конституції, Харків, Україна

orcid.org/0000-0001-7413-3082

ГУМАНІТАРНІ СТРАТЕГІЇ МОВНИХ ЗНАЧЕНЬ: КУЛЬТУР-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Актуальність проблеми. Процес мислення для людського «я» стає однією з його головних «візитівок» та якісних ознак від тваринного світу. Пліч-о-пліч з актом народження думки знаходиться лінгвістичний вимір буття. Так, завдяки мовному дару, людина набула спроможності визначати речі (предмети), події з подальшою інтерпретацією значень. Втім, дефініції перебувають під загрозою бути сфальшованими в умовах фрустраційних викликів для суспільної свідомості і суб'єкта. В результаті, значення спотворюються, заміщаються на симулякри та демонструють свою девіантну природу. Представлення гуманітарних стратегій щодо мовних значень постає нагальною проблемою сьогодення.

Мета – проаналізувати структурну специфіку мовних значень, розкрити їхню спрямованість (потенцію) до змін інтерпретаційного ландшафту. Запропонувати типологію мовних стратегій: парадигмальні («відкриті»), девіантні («закриті»). Критерієм класифікації виступає статус дефініції як «мовної норми» або демонтажу («розриву») норми.

Методи. У статті використовується описовий, порівняльний, історичний, хронологічний методи; індукція, дедуктивний інструментарій, «емпіричні парадокси» Д. Г'юма, сучасні філософські концепції – «мова як самість» (М. Гайдеггер), теорія «влада/знання» (М. Фуко). Гуманітарне вчення структури значень за С'юзен-Лангер; глосарій постмодернізму. Також в роботі залучені практики візуального мистецтва (кінострічка «Shoah», реж. Клод Ланцман, 1985). При аналітичній рефлексії типологій значень активно залучається концепт «деформація».

Результати дослідження. Автором статті було виявлено глибинні взаємини в дихотомії визначення /значення та їхню потенцію (спроможність) синтезувати зв'язки з парою факт/твердження. Вагомий вплив на функціонування значень має емоційно-чуттєвий комплекс особистості. Демонструється легітимізація девіантних значень в умовах біфуркаційних разломів буття, яка підсилюється силовою, ідеологічною компонентою зі сторони авторитарної системи (диктатури, тиранії). В результаті, відбувається відмова від таких ознак, як істинність, очевидність, фактичність, логічна підпорядкованість, сумнів та підтримується в суспільному просторі відсутність запиту на критичне мислення – воно нівелюється.

Ключові слова: дефініція, мова, парадигма, деформація, культура, гуманітарні стратегії, девіація, «мовні потрясіння», особистість, факт.

Заговори, щоби я тебе побачив

Сократ

Свобода – це можливість сказати, що два плюс два дорівнює чотири.

Якщо доведено це, то все інше впливає з цього

Дж. Овруелл «1984»

Вступ. Продивляючись архівну кінохроніку часів Другої Світової війни, представлену історичною службою телеканалу BBC, на очі потрапила розповідь про листування воїнів вермахту на східному фронті. Так, один з бійців писав дружині листа, який зберігся та тепер має статус історичного, культурного артефакту. В ньому чоловік звертається до неї з такими словами: «Я скоро повернуся додому з перемогою; зустрічати виходь з дітьми, гарно одягнута, у святковому вбранні; на столі хай будуть різні смаколики. Датувався лист зимою 1942–1943 рр...

Аналізуючи стилістику мовних значень в листі, лінгвісти-мовознавці прийшли до наступних висновків: лист містив своєрідні «мовні трюки» – («перевернуті значення»): так, утворились пари бінарних протилежностей – («повернувся з перемогою/ загинув на фронті»; «зустрічай з дітьми – сховай нащадків», адже солдат був свідком злочинів проти мирного населення, особливо по відношенню до жінок та дітей; багатий, наїдками стіл свідчить про травму заміщення нестерпного голоду, що вирував в ті часи на фронті, а також накритий стіл з їжею відділяє земне буття від потойбічного, адже виступає символом «вспоминів» за чоловіком.

Таким чином, зміст даного документа є яскравим свідченням присутності «мовних потрясінь» щодо значень, які зафіксували тенденцію до зміни своїх інтерпретаційних можливостей. Це пов'язано з екзистенційними, світоглядними біфуркаціями історичного, культур-антропологічного, соціального ґатунку, які *«народжують» новий погляд на старі факти (значення)*.

Мета та завдання – проаналізувати структурну специфіку мовних значень, розкрити їхню спрямованість (потенцію) до змін інтерпретаційного ландшафту. Запропонувати типологію мовних стратегій: парадигмальні («відкриті»), девіантні («закриті»). Критерієм класифікації виступає статус дефініції як «мовної норми» або демонтажу («розриву») норми.

Методи. У статті використовується описовий, порівняльний, історичний, хронологічний методи; індукція, дедуктивний інструментарій, «емпіричні парадокси» Д. Г'юма, сучасні філософські концепції – «мова як самість» (М. Гайдеггер), теорія «влада/знання» (М. Фуко). Гуманітарне вчення структури значень за С'юзен Лангер; глосарій постмодернізму. Також в роботі залучені практики візуального мистецтва (кінострічка «Shoah», реж. Клод Ланцман, 1985). При аналітичній рефлексії типологій значень активно залучається концепт «деформація».

Античний філософ класичної давньогрецької традиції Сократ зазначав, що людину можна побачити через її розмову, тобто, розмовний чинник «проявляє» суб'єкта, контури його природної тілесності. В аспекті надлишковості мова стає поза-тілесною сутністю, «синтетичним зором», який вступає в конкурентні відносини з фізичною обмеженістю. Використовуючи процедуру «майєвтики» [3], людина виходить на шлях пошуку істини. Процес мислення для людського «я» стає однією з його головних «візитівок» та якісних ознак від тваринного світу. Пліч-о-пліч з актом народження думки знаходиться лінгвістичний вимір буття. Так, завдяки мовному дару, людина набула спроможність визначати речі (предмети), події з подальшою інтерпретацією значень. Дана специфіка виводить людську природу з суто біологічного простору та розкриває особливості мовних інтерпретацій в поліваріативному середовищі: символічному, релігійному, ідеологічному, аксіологічному тощо. Людина приречена розмовляти – з собою, в діалозі з Іншим; як і свобода, мова має властивість накладати свої обмеження та одночасно створювати нові можливості щодо свого функціонування. Головне випробування раціональності та етичного виміру індивіда, де реалізує свої потенції феномен мови – навчитися виробляти методологічні процедури, за якими відбуваються визначення речей, подальше трактування значень. Адже, як зазначав «батько» терміну «філософія», античний мудрець Піфагор – кожна річ (предмет), явище має називатися своїм ім'ям: це є перша і найважливіша мета для всіх наук [3].

В історико-філософському розвитку Цицерон вводить до наукового вжитку поняття «визначення» (definicio): Дефініція є стисле й вичерпне роз'яснення відмінних ознак тієї речі, яку ми бажаємо визначити [3].

Результати дослідження. У 2016 році Оксфордським словником англійської мови було визначено як слово року – поняття «постправа». Дослідники відзначили, що специфікою (відмінною рисою) в змістовному наповненні даного терміну, є формування зв'язку між суб'єктом і його емоційною прихильністю до сприйняття інформації. Дихотомія «факт/значення» демонструється та втрачає свою легітимність, якщо не відповідає психологічному підґрунтя індивіда. «Постправа» актуалізувала небезпечну спрямованість на обхід визначення як такого, коли воно суперечить «емоційній правді» людині. Тобто, відчуття набувають якісно нового вираження: вони задають мовні ритми, змінюючи саму картину дійсності.

Втім, така оцінка щодо інформації та значень була відома ще до оформлення психології в самостійну науку, в добу європейського Просвітництва та пов'язана з іменем філософа і вченого Д. Г'юма [2]. Він одним з перших розкрив важливу роль відчуттів як основи у формуванні

відношення суб'єкту до буття; людське знання *базується на враженнях*, отриманих від зовнішнього і внутрішнього світу. Сприйняття і спостереження – фундатори знання реальності. Важлива роль у функціонуванні значень надається такому процесу як *асоціації ідей*, що уособлює собою механізм, за допомоги якого людина формує уявлення та розуміння. Виділяють три типи асоціацій: подібність, контигвітет (часовий, або просторовий зв'язок) і причинність.

Доктрина «парадокси Г'юма» розкриває специфіку роботи раціональності та чуттєвого: вказується на можливість втрати причинно-наслідкових зв'язків в ряду елементів значень, коли встановлюється психологічний бар'єр критичної неподоланості [2; 3]. В такому випадку всі аргументи, що спрямовані на доказовість, логічну послідовність та наукову рефлексію виявляються спустошеними і програють «баченню серцем» («я знаю так, бо я так відчуваю»). В такому випадку суб'єкт «виключає» (не сприймає) та ставить за дужки все те, що не співставно з його особистим відчуттям «правди». Інтерпретації значень відбуваються на тлі «психологічної пуповини» («торкається серця»). Прослідковується певна особливість: відчуття, які народжують приємні спогади проявляють здатність до свогоповторення і пролонгації за часом. Ясна річ, що людина надає перевагу тому, що вона сприймає як безпеку, душевний комфорт в передбачуваність. Отже, процес мислення, який неможливо представити без функціонування мови, у своїх витоках пов'язаний з актом бачення – психо-емоційним комплексом відчуттів, яке у хіазмі з емоційною складовою (хвилюванням) складає «значимі структури» або «первісні уявлення» за Колріджем [8]. На емоційній складовій наголошував і шотландський філософ доби Просвітництва Д. Г'юм [2].

Одночасно з тим, Г'юм висловлював сумнів у здатності людини обґрунтовано стверджувати причинні зв'язки на основі досвіду. Відомий представник Нового часу XVI–XVII ст. Френсіс Бекон сформулював критичну функцію філософії, яка базувалася на типології «ідолів» пізнання, які створюють перепони на шляху пізнавальному суб'єкту [3]. Одними з таких «привидів» стають «ідоли площі (ринку)», які пов'язані з використанням мови в якості комунікативних практик та накладання їх обмеження на свідомість індивіда на рівні підсвідомого: відбувається закріплення розповсюджених мовних значень з подальшою передачею до лінгвістичного простору наступним поколінням.

В еволюційному процесі розвитку мислення «первісні уявлення», постають як домінантні структури, а їхні вторинні та більш глибинні значення здатні нехтуватися людиною щодо використання, чи навпаки вторинні – поведінкові, символічні, мовні часто заслоняють безпосереднє бачення як прояв чистого наявного буття; так, особистість має можливість бачити речі, не споглядаючи на них, а додавати уявою та досвідом вторинні значення.

Інтерпретації значень дотичні з науковим дискурсом. Особливу роль займають пара факт/твердження. Карл Бриттон у праці «Комунікація» відмічав стосовно факту наступне положення: «факт – це те, що являється об'єктом уваги, об'єктом розрізняючого усвідомлення в потоці даних подій», як наслідок, у суб'єкта виникає звична реакція, притаманна розумінням формулювань [7].

В своєму дослідженні ми представляємо класифікацію мовних значень за критерієм відповідності дефініції. Типологічно виділяємо: *парадигмальні («відкриті»)* та *девіантні («закриті»)*. Обидва напрямки характеризуються залученням функціонального та етичного (аксіологічного) інструментарію.

Для значень першого типу – *парадигмальних або «відкритих»* усталеним виявляється процес дотримання та слідування визначенню в рамках обраної парадигми, тобто, функціонування відбувається в рамках нормальної науки за Т. Куном, отже, такий тип значень, іманентно дотичний до наукового дискурсу та пов'язується з поняттям «факту», визначенням, які закладають підвалини конвенційного (за згодою) формування єдиного розуміння тлумачення дефініцій в публічному просторі, що буде визнаватися всіма професійними майданчиками [3]. У дефініціях важливе місце посідає фактологічна складова, а саме, факт – є те, що визначає згоду або незгоду (заперечення), без висновків та згідно правил усталеної парадигми. Значення змінює свій зміст в умовах флуктуацій – зміни основної парадигми, але важливі ознаки, а саме критичність, логічна підпорядкованість, відповідність раціональним елементам – додають гнучкості (flexibility) та пластичності. Наприклад, термін японської східної філософії «укійо-е», який на своїх початках мав значення «змінний потік буття» та належав до буддистської світоглядної візії

в аспекті тривалого, споконвічного подолання індивідом перепон по життю. Мовна категорія «укійо-е» закріплювала значення кругообігу страждань за релігійно-філософськими вченням, та супроводжувалась ідеєю іманентної для людини хвилястою зміною настрою, бажань, відчуттів, але з часом перейшла до сфери «масової культури» з новими видами тлумачень, які фіксували відхід від болісного сприйняття реальності та відновлення себе за межами страждань.

Крім того, деякі твердження можуть бути дотичні до подій безпосередньо, інші – опосередковано, тому варіативність значень містить потенцію до зміни світогляду (на що вказував А. Уайтхед), як наслідок їхньої однаковості, тому на думку вченого, реальними руйнівниками старого порядку стають не стільки нові факти, скільки новий, зокрема девіантний погляд на них [9]. В результаті формується складний комплекс, який Е. Фромм визначив як «патологія нормальності».

Девіантні значення («закриті»). Проявляють свою активність та інтенсифікуються в умовах тоталітарних політичних режимів, деспотій, тиранії. У людини формується спокуса отримати відповідь на життєві питання буття, відмовляючись відповідати на питання. Спроба отримати щось в обмін на «ніщо» (Карл Беккер), з подальшим підкоренням того, що сприймається у якості «неспростовного факту». В результаті, відбувається обмін видумками, віруваннями, вигаданими системами, які створюють умови до періодичних спалахів «викриття». Особливість реалізації та впливу факту в просторі девіантних значень акцентується на моменті прояву реакції на факт, яка стає ідентичною твердженню, тобто, сприйняття факту на події формує реакцію, яка є такою самою, що і на висловлення (твердження) (дослідження Карла Бриттона).

Девіантні мовні значення характеризуються розривом логічних сегментів (зв'язків) в середині змісту, внаслідок чого останній стає наче «зіпсованим», а місце розриву заміщується симулякром, роль якого полягає у прихованні мовної девіації, або у зменшенні наслідків впливу на свідомість особистості від процесу набуття фальсифікації змісту. Запускається механізм психологічного прийняття оман, в результаті індивід складає формулу «раз так говорять, значить так воно і є», а симуляція підживлює девіацію [3].

Розвиток такого особливого патологічного процесу було зафіксовано в кінострічці "Shoah" (1985) французького режисера К. Ланцмана, який вивчав екзистенційні причини Голокосту у Другій світовій війні та відтворив мистецтво «травми» в кінопросторі специфічними образно-візуальними засобами, що зробило можливим говорити про травму самою «травмою», залучаючи до своїх кіно-експерименту дослідження історика-аналітика Рауля Хільберга; також представляється розкриття впливу на сприйняття кіно-досвіду такої пари як почуття /форма. Дослідження С'юзен Лангер демонструють діалектичну взаємозалежність; так, почуттям надані певні кордони, заявлені формою, а форма символічним чином наражається на чуттєвість (Лангер), для підсилення ролі форми використовується термін Клайва Белла «значуща форма» («significant form»), розуміючи під нею *форму, яка здатна передавати значення або почуття* [8]. Свідомості тих, хто вижив, мали таку деталь: вбитих євреїв неможна було називати «вбитий», «жертва», «загибла людина». Кати вимагали від в'язнів, які також були приречені називати своїх вбитих родин такими словами – «фігура», «ганчірки», «мотлох» – прояв яскравої демонстрації спалювання людської сутності як такої, викривлення її, позбавлення, навіть дрібних натяків на людське, життєве, емпатичне, адже «шаленство – це завжди смисл, який розбитий вщент», – проголошував М. Фуко [4; 5]. І тоді тіло, свідомість, мораль стають «соціально абортованим» матеріалом. Техніка викривлення витісняє та заміщує власну відповідальність станом ресентименту [6], демонтуючи обмеження, що надавались мораллю, цінностями, етичною складовою. Як наслідок, деформовані значення переходять в царину «повсякденного сприйняття». В цьому контексті важливу роль відіграє соціокультурний *концепт «деформація»*, функціонування якого відбувається за наявності наступних положень:

- культурна, релігійна, повсякденна норма від'єднується від правлячої політико-ідеологічної системи (доктрини);
- значення та їх інтерпретації травмовані або незбігаються із реальністю суспільного та індивідуального буття, особливо в момент запиту суспільства на відчуття національного, доктринального приниження;
- відбувається неповне (часткове) з елементами викривлення відображення об'єктивних закономірностей функціонування речі, що розкривається через розпад об'єктивно-логічних зв'язків у наявності фактичного. Факт стає можливим заперечити без наукової аргументації;

- значенням понять надається над-емоційне забарвлення;
- поняття «норма» втрачає свою функціональну роль регулятора, в результаті чого реалізується складний комплекс стану індивіда, уособлений через термін «патологія нормальності, табу норми демонтуються, з подальшою її де-легітимізацією. Як наслідок, містерії, ідеології – сприймаються соціумом з пристрастю, але погано аргументуються через втрату стрижневої компоненти – критичної раціональності та логічно-причинної наявності.

Структура значення, що має «деформацію», створює «лакуни»-порожнечі, які заповнюються міфологічним конструктом, мета якого розкрити впевненість у власній унікальності та/або неодмінній перемозі над ворогом (чужим). Треба зауважити, що роль міфів була відома з античних часів. Так, стародавні греки, наприклад Платон у своєму творі «Держава» надавав міфу статус «правильного» чи «хибного», спрямованість міфів першого типу – «правильних» – полягала в утриманні стабільності державного устрою, підтримки соціо-політичної системи, яка не сприймає зміни, адже для антиків «статика» вважалася ціннішою за прояв динамічного буття в державі [1]. Одночасно з тим, пустий простір, на думку М. Фуко постає обов'язковою (можливо єдиною) умовою, де є можливість почати думати, тобто, критерій «порожнечі» має амбівалентну природу [4].

Важливим аспектом існування девіантних значень в закритих системах є постійне нагадування про минуле, яке може поступово перейти в стадію латентної «агонії за ностальгією», що через деякий час виринається на поверхню новою світоглядною візією. Якісним трансформаціям підлягають сфера гумору та сатири.

В умовах закритих політичних систем деформація допоміжним чином об'єднується у хіазми з явищем пропаганди, яке активно використовує інстинктивні прояви та аналогії з тваринним світом. Для посилення впливу певних тенденцій на свідомість суспільства та індивіда такі картини багатократно повторювались з включенням знакових елементів. Так, відомо, що перед показом стрічок в кінотеатрах, глядачам демонстрували невеликі за часом ролики, де візуальними засобами надавалась аргументація праведності ідеологічної доктрини держави, зокрема, нацистській Німеччині: наприклад, відбувалось ототожнення нації, яка була оголошена як неіснуюча (євреї) з натовпом гризунів (пацюків), як носіїв інфекцій, від яких потрібно позбутися. Термін «гігієна», «чистота» набули через деформацію нових патологічних ознак: формуються тісні взаємини між символічним процесом та знаковою реакцією, між уявою та сенсорним досвідом – людина буде висловлювання, які розповсюджуються вже на всі події («невідворотні ствердження або тавтології» за Л. Вітгенштайном) [3]. Роль значення в суспільному бутті залежить частково від соціальної згоди і від його попередньої історії, його минулого супроводу. Розум заново формує та використовує лінгвістичні символи, доводячи активність до знакового досвіду, створюючи умови для мінімального залучення актуального сприйняття або формального судження.

Слід зауважити, що обидва типи значень мають певну спільну ознаку у вигляді «зарядженості», яка актуалізує свою наявність у символічних і знакових функціях. «Зарядженість» значення приховує потенційний стан інтерпретаційних можливостей. Дана ознака виконує роль пригадування досвіду (історичного, міфологічного, архаїчного). Наприклад слово «хрест» символізує страждання (релігійна спрямованість), стан перехрестя або образ людини (антропологічний модус). Також варто додати, що значення (сенси), які здатні до необмеженого розвитку, являються символічними значеннями: конотаціями [8]. Виділяють два фундаментальні типи символіки – дискурсивний і презентативний, але типи значень мають множинність щодо своєї реалізації та обов'язково відповідають лише заявленим двом типам.

Висновки. Відомий український письменник Олесь Гончар наголошував, що феномен мови простирається за межі простого спілкування та містить в собі глибинні пласти духовної енергії, найцінніші скарби культур-антропологічної спадщини, в якій мелодика буття об'єднуються з фарбами інтелектуальної діяльності, що розквітає у акті мислення.

Існують два основних підходи до опису мова/індивід. Перший погляд базується на мові як інструментальному важелю прояву людини, як мислячого суб'єкта. Інший підхід розкриває феномен мови як самостійної сутності, яка веде людину, погружаючи її в своє буття (М. Гайдеггер). Мовний простір надає символічну, описову, комунікативну функцію. Наше реагування на знаки, запускає механізм формування нової семантичної ситуації, і тоді, одні значення демонтуються («обнуляються»), стаючи лише контекстом (фоном) для розкриття наступного

символу [3; 8]. Таким чином, одне значення виконує функцію «що відтіняє», готуючи людину до зустрічі з новою інтерпретацією. Так фіксується безперервність актуального досвіду, яка робить його основою реальності, завдяки чому індивід використовує зв'язуючи і трансформуючи ланки представлення [8]. Присутність функціонального та етичного модусу в структурі мовних значень спрямована на підтримку відтворення соціокультурної, політико-ідеологічної, аксіологічної «норми» в рамках обраної парадигми-традиції.

Таким чином, мовні значення диференціюються на два типи: парадигмальні (відкриті) та девіантні (закриті). Обидві гуманітарні стратегії в мовному просторі характеризуються присутністю двох інструментальних доробок – функціонального інструментарію та етичного фактору. Вони між собою взаємодіють та мають певний вплив один на одного. Задача функціонального механізму забезпечити усталені зв'язки на рівні елементів системи, підтримки цілісної картини сприйняття реальності, яка відповідала би критеріям очевидності, аксіоматичності, логічної підпорядкованості та критичній рефлексії. Знаходження під поверхневим рівнем явищ стійких структур зумовлює традицію накладати суб'єкту певні трансцендентальні межі, демонтаж яких відбувається через процес зміни однієї парадигми іншою. Шлях фрустрацій в лінгвістичній царині може призвести як до формування нової світоглядної системи та нової теорії, так і до активації феномену «деформації» з подальшою патологізацією соціальної, культурної «норми».

Сила мовних значень полягає в тому, що вони надають людині особливі властивості – здатність не лише обмежувати один одного, але й примушувати, вводячи деструктивне (репресивне) начало. Техніка примусу супроводжується встановленням та виробленням нових (девіантних) норм поведінки, обов'язкових для всіх членів суспільства. Небезпека тоталітарних систем (деспотій) полягає в тому, що вони привчають суспільство та індивіда «споживати» жорстокі, навіть жахливі речі безапеляційно, демонтуючи поняття «норми» та концепцію об'єктивної істини. Тому, слова Дж. Овруелла, коли він наголошував, що місія інтелектуалів нині полягає у промовлянні очевидних речей, аби людина не потонула остаточно у симуляціях щодо себе та реальностістають як заповіт нащадкам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Платон Держава. Київ: Апріорі, 2021. 464 с.
2. Рьод В. Шляхи філософії: XIX-XX століття. Київ: Дух і літера, 2010. 368 с.
3. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
4. Фуко М. Археологія знання. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
5. Фуко М. Наглядати й карати. Київ: Колумбус, 2021. 392 с.
6. Шаап С. Людина як міра. Вчення Ніцше про ресентимент. Київ: Видавництво Жупанського, 2008. 205 с.
7. Britton Karl, *Philosophy and the Meaning of Life*. Cambridge. Cambridge University Press 1969, 218 p.
8. Langer S. *Philosophy in a New Key: A study in the Symbolism of Reason, Rite and Art*, Harvard University Press. 1957, 334 p.
9. Whitehead Alfred North *Symbolism: its Meaning and Effect*. Fordham University Press. 1985, 88 p.

REFERENCES

1. Platon (2021) *Derzhava [State]*. Kyiv: Apriori, 464 s. [in Ukrainian].
2. Rod V. (2010) *Shliakhy filosofii: XIX-XX stolittia*. [Ways of philosophy: XIX-XX centuries]. Kyiv: Dukh i literatura, 2010. 368 s. [in Ukrainian].
3. *Filosofia: slovnyk terminiv ta personalii* [Philosophy: a dictionary of terms and personalities] / V. S. Blikhar, M. A. Kozlovets, L. V. Horokhova, V. V. Fedorenko, V. O. Fedorenko. (2020) Kyiv: KVITs. 274 s. [in Ukrainian].
4. Fuko M. (2003) *Arkheolohiia znannia* [Archeology of knowledge]. Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy». 326 s. [in Ukrainian].
5. Fuko M. (2021) *Nahliadaty y karaty* [Monitor and punish]. Kyiv: Kolumbus. 392 s. [in Ukrainian].
6. Shaap S. (2008) *Liudyna yak mira. Vchennia Nitsshe pro resentyment* [Man as a measure. Nietzsche's teachings on resentment]. Kyiv: Vydavnytstvo Zhupanskoho. 205 s. [in Ukrainian].

7. Britton Karl, *Philosophy and the Meaning of Life*. Cambridge. Cambridge University Press 1969. 218 p. [in English].

8. Langer S. *Philosophy in a New Key: A study in the Symbolism of Reason, Rite and Art*, Harvard University Press. 1957. 334 p. [in English].

9. Whitehead Alfred North *Symbolism: its Meaning and Effect*. Fordham University Press. 1985. 88 p. [in English].

Chernenko Volodymyr Oleksandrovych

Ph.D., Associate Professor

Department of art education and humanitarian disciplines

Kharkiv I.P. Kotlyarevsky National University of Arts

11, Kontyutsii str., Kharkiv, Ukraine

orcid.org/0000-0001-7413-3082

HUMANITARIAN STRATEGIES OF LANGUAGE MEANING: CULTURAL ANTHROPOLOGICAL AND SOCIAL ASPECTS

Problem. *The thinking process for the human "self" becomes one of its main "calling cards," and qualitative characteristics differ from the animal world. Side by side with the act of birth of thought is the linguistic dimension of being. Thus, thanks to the gift of speech, humanity has acquired the ability to identify things (objects) and events with subsequent interpretations of meanings. However, definitions are at risk of being falsified in the face of frustrating challenges for the individual and social conscience. As a result, meanings are deformed, replaced by simulacra, and demonstrate their deviant nature. Therefore, the presentation of humanitarian strategies regarding linguistic meanings is an urgent problem of the present time.*

Purpose – *analyze the structural specificity of linguistic meanings, reveal their orientation (potential) to ward changes in the interpretive and scope, and propose a typology of language strategies – paradigmatic ("open"), deviant ("closed"). The classification criterion is the status of the definition as a "language norm" or a dismantling ("breaking") of the norm.*

Methods. *The article uses descriptive, comparative, historical, and chronological methods, induction, deductive tools, D. Hume's "empirical paradoxes", modern philosophical concepts – "language as self" (M. Heidegger), and the theory of "power/knowledge" (M. Foucault). Also, the humanitarian doctrine of the structure of meanings by Susan Langer; a glossary of postmodernism. The work involves visual art practices (film "Shoah," directed by Claude Lanzmann, 1985). In the analytical reflection of typologies of meanings, the concept of "deformation" is actively involved.*

Research results. *The author of the article discovered deep relationships in the definition/meaning dichotomy and their potential (ability) to synthesize connections with the fact/statement pair. The emotional and sensory complex of the personality has a significant influence on the functioning of meanings. The legitimization of deviant values in the conditions of bifurcation ruptures of existence is demonstrated, which is reinforced by the forceful, ideological component from the side of the authoritarian system (dictatorship, tyranny). As a result, there is a rejection of such features as truth, obviousness, factuality, logical subordination, doubt, and the absence of a demand for critical thinking is maintained in the public space – it is leveled off.*

Key words: *definition, language, paradigm, deformation, culture, humanitarian strategies, deviation, "language shocks," personality, and fact.*